

Utjecaji i izazovi CSI efekta - hrvatski primjer

Štefanac, Dolores

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, University Department for Forensic Sciences / Sveučilište u Splitu, Sveučilišni odjel za forenzične znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:227:349273>

Rights / Prava: [Attribution-NoDerivatives 4.0 International](#)/[Imenovanje-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-04**

SVEUČILIŠTE
U
SPLITU

SVEUČILIŠNI
ODJEL ZA
FORENZIČNE
Znanosti

Repository / Repozitorij:

[Repository of University Department for Forensic Sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U SPLITU
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

Modul:
ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

DIPLOMSKI RAD
UTJECAJI I IZAZOVI CSI EFEKTA - HRVATSKI PRIMJER

Dolores Štefanac

Split, ožujak 2021.

SVEUČILIŠTE U SPLIT
SVEUČILIŠNI ODJEL ZA FORENZIČNE ZNANOSTI

Modul:

ISTRAŽIVANJE MJESTA DOGAĐAJA

Diplomski rad

UTJECAJI I IZAZOVI CSI EFEKTA - HRVATSKI PRIMJER

Mentor:

Izv. prof. dr.sc. Željana Bašić

Komentor:

Izv. prof. dr.sc. Ivana Kružić

Student:

Dolores Štefanac

Matični broj: 452/2018.

Split, ožujak 2021.

Rad je izrađen na Sveučilišnom odjelu za forenzične znanosti Sveučilišta u Splitu pod nadzorom mentorice izv. prof. dr. sc. Željane Bašić i komentorice izv. prof. dr. sc. Ivane Kružiću vremenskom razdoblju od 04.06.2020. do 10.03.2021.

Datum predaje diplomskog rada: 18.03.2021.

Datum prihvatanja rada: 22.03.2021.

Datum usmenog polaganja: 25.03.2021.

Povjerenstvo:

1. **Prof. dr.sc. Josip Kasum**
2. **Dr.sc. Ivan Jerković**
3. **Izv.prof.dr.sc. Željana Bašić**

SADRŽAJ:

1. UVOD	1
1.1. Serije s kriminalističkom tematikom odnosno tematikom istraživanja mjesta događaja	1
1.2. Prethodno provedena istraživanja na temu CSI efekta	3
1.3. Prikaz forenzike u CSI serijama i forenzika u stvarnom životu	5
2. CILJEVI I HIPOTEZE	7
2.1. Ciljevi	7
2.2. Hipoteze	7
3. MATERIJALI I METODE	8
3.1. Materijali	8
3.2. Instrumenti i ispitanici	8
3. REZULTATI	10
3.1. Struktura zaposlenih prema zvanju i zanimanju	10
4. RASPRAVA	29
5. ZAKLJUČAK	37
6. LITERATURA	39
7. SAŽETAK	42
8. SUMMARY	43
9. ŽIVOTOPIS	44
10. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI	45

1. UVOD

1.1. Serije s kriminalističkom tematikom odnosno tematikom istraživanja mjesta događaja

Kako bi se dočarala popularnost CSI (engl. Crime Scene Investigation) serija važno je istaknuti kako je popularna kriminalistička drama CSI odnosno Istraživanje mjesta događaja, koja je prvi put emitirana u listopadu 2000. godine bila ocijenjena kao najgledanija drama na televizijskoj mreži. U sezoni 2004. i 2005. kriminalističke drame bile su drugi najgledaniji TV program s prosječnim brojem gledatelja od 26,4 milijuna (1).

U prilog popularnosti navedenih ide i činjenica kako su nakon prikazivanja prve sezone serijala CSI nastale brojne druge verzije iste ili slične serije na drugim televizijskim mrežama, a CSI je nazvan najpopularnijim televizijskim programom u svijetu. Istraživanje gledanosti programa na televiziji u SAD-u koje kontinuirano provodi Nielsen Television (2017) dovoljno govori koliko CSI serijali uživaju veću popularnost od ostalih televizijskih emisija. U vrhu deset najgledanijih televizijskih programa u SAD-u u jednom tjednu u mjesecu travnju 2017. godine, nalaze se čak tri serije iz serijala CSI-ja (2). Koliko je televizija moćan medij možda najbolje pokazuje Byrne (3) koji tvrdi kako TV filmovi i serije snažnije prenose poruku od napisane riječi.

Gledanost televizijskih programa u SAD-u za jedan tjedan mjeseca veljače 2021. g. prema istraživanju koje je proveo Nielsen Television bila je sljedeća (2):

- **NCIS (engl. Navy CIS) - 9.750.000 gledatelja**
- 60 Minutes - 9.438.000 gledatelja
- Equalizer - 8.212.000 gledatelja
- **FBI - 7.729.000 gledatelja**
- Chicago Med - 7.292.000 gledatelja
- Chicago Fire - 7.506.000 gledatelja
- Young Sheldon - 7.599.000 gledatelja
- 911 - 6.873.000 gledatelja
- Blue Bloods - 6.522.000 gledatelja
- Chicago Pd - 6.318.000 gledatelja(2).

Iz navedenog se može zaključiti kako je “interes medija i javnosti o funkcioniranju kazneno-pravnog sustava traje već dugo, a to se najbolje može vidjeti posljednjih nekoliko godina, pri čemu je utjecaj medija na informiranje i dezinformiranje ljudi iznimno velik” (4). Način na koji se u tim serijama prikazuju kriminal i kaznena djela, utječe i na percepciju zakona i kaznenog sustava u stvarnome životu. Mediji često imaju utjecaj na mase, a poruke koje dobivaju iz medija ljudi često smatraju potpuno istinitima i provjerenima, što često i nije uvijek slučaj. Tako su, izlaganjem velikog broja gledatelja i utjecajem tih serija na njih, mediji stvorili tzv. CSI efekt (5). Gharaibeh očekuje da će porastom tehnologije očekuje se kako će značaj medija još samo više rasti (6).

Isto tako, Baskin i Sommers u svom istraživanju navode kako je s porastom tema o kriminalu i pravdi u medijima CSI efekt zavladao javnošću i to način da je gledanje takvih televizijskih emisija dovelo do promjene stavova vezanih za očekivanja i donošenje odluka te uporabu znanstvenih dokaza na sudu. Navode da je učinak CSI efekta odjekivao kroz različite sektore društva, počevši od odvjetnika koji su počeli primjenjivati različite strategije u suđenjima (7).

CSI efekt se može opisati kao izlaganje televizijskim programima koji prikazuju forenzičku znanost, a koji za posljedicu imaju promjenu načina na koji porotnici ocjenjuju forenzičke dokaze. Hipoteza koja se najčešće istražuje po pitanju CSI efekta sugerira kako emisije poput CSI-a prikazuju nerealno visok standard forenzičke znanosti i na taj način povećavaju očekivanja porotnika, što dovodi do situacije u kojoj su porotnici skloniji oslobađanju te se tužitelji suočavaju s većim teretom dokazivanja (8). Aronson, Wilson i Akert navode da se učinak CSI-ja može se shvatiti kao shema. Psiholozi sheme definiraju kao „mentalne strukture koje ljudi koriste za organiziranje svog znanja o temama koje utječu na informacije koje ljudi primjećuju, razmišljaju i pamte (9). Sheme usmjeravaju spoznaju i utječu na prosudbu i donošenje odluka. Na primjer, pojedinci češće prate i pamte informacije koje su dosljedne shemi (10).

U svom radu, Cole i Dioso Villa, navode kako je CSI efekt zapravo učinak promidžbe, odnosno smatraju da mediji svojim utjecajem dovode do toga da potencijalni porotnici imaju iskrivljena gledišta. Nadalje, smatraju kako ta iskrivljena gledišta utječu na presude porote jer slučajevi u kojima u kojima bi bile donešene osuđujuće presude, sada, pod utjecajem CSI-ja i drugih kriminalističkih serija rezultiraju oslobađajućim presudama (11).

1.2. Prethodno provedena istraživanja na temu CSI efekta

Iako o CSI efektu nije provedeno puno istraživanja, može se istaknuti nekoliko značajnijih. Primjerice Stinson, Patry i Smith (8) navode kako se "CSI efekt može opisati pomoću sljedeće četiri pretpostavke: 1. pravni stručnjaci prilagođavaju svoje ponašanje kako bi ispunili očekivanja porotnika zbog pojave CSI serija i filmova; 2. porotnici će vjerojatnije osloboditi optuženika ako su fanovi CSI serija i filmova jer očekuju kvalitativno i kvantitativno znanstveno bolje dokaze; 3. CSI serije i filmovi su probudili interes kod studenata za upis forenzičkih studija, smjerova, kolegija; 4. zbog pojave CSI serija i filmova, kriminalci mogu naučiti kako lakše izbjeći pravdu i ostati nekažnjeni" (8).

Prema Podlasu CSI efekt definira se na tri načina, pri čemu najpoznatija definicija kaže kako CSI stvara nerazumno visoka očekivanja od porotnika, te tužitelji teže dolaze do osuđujućih presuda. Druga definicija je suprotna prvoj, a odnosi se na način kojim CSI serije znanstvene dokaze prikazuju kao nepogrešive te ih na taj način predstavljaju kao nepobitne. Zadnja definicija usredotočena je na sve veće zanimanje za forenziku i znanost. Na taj način će i gledatelji koji su i porotnici moći slijediti znanstvene dokaze, a možda se čak odluče i na akademsku obuku ili karijeru u području forenzike (1).

U svom istraživanju Stinson, Patry i Smith (12) ispitali su 127 od ukupno 180 forenzičkih i pravnih službenika koji su pohađali regionalni skup o istraživanju mjesta događaja sa smrtnim ishodom. Upitnik je sadržavao standardna demografska pitanja o spolu, dobi te zaposlenju. Također, sadržavao je i pitanja o utjecaju tehnologije na obavljanje njihova posla, trebali su opisati što je to po njihovom mišljenju CSI efekt, koliko puta tjedno gledaju kriminalističke serije i koliko je to utjecalo na način na koji obavljaju svoj posao. Odgovarali su prema Likertovoj skali, ocjenama od 1-5, pri čemu je jedan značio potpuno neslaganje, a pet potpuno slaganje ispitanika s tvrdnjom koju ocjenjuje. Rezultati dobiveni istraživanjem pokazali su kako se ispitanici većinom slažu da CSI serije utječu na percepciju ljudi o policiji i forenzičkim istragama.

Shelton (13) je za svrhe svog istraživanja prikupio 1027 mišljenja nasumično ispitanih porotnika. Anketa je sadržavala demografska pitanja, pitanja o navici gledanja televizije, uključujući i programe koje su oni gledali, koliko su ih često gledali i u kojoj mjeri su po njima ti programi "stvarni". Upitnik je sadržavao pitanja o sedam vrsta predmeta: svaki kazneni slučaj, ubojstvo ili pokušaj ubojstva, fizički napad bilo koje vrste, silovanje ili drugo kriminalno seksualno ponašanje, provala, bilo koji slučaj krađe, bilo koji zločin koji uključuje oružje. S obzirom na svaku od navedenih kategorija zločina, ispitanici su trebali iskazati svoje mišljenje o vrsti dokaza koje su očekivali kao potencijalni porotnici, a to je uključivalo: svjedočenje navodne žrtve, svjedočenje svjedoka, posredni dokazi, neku vrsta znanstvenih dokaza, DNK dokaze, dokaze o otiscima prstiju, balističke ili druge laboratorijske dokaze o oružju. Posljednje pitanje koje je upitnikom ispitano bilo je o načinu na koji bi ispitanici utvrdili je li optuženi kriv ili nije kriv na temelju određenih vrsta dokaza koje su tužiteljstvo i obrana iznijeli. Ispitanici su dobili 13 mogućih scenarija te pet izbora: optuženika bih proglasio krivim, vjerojatno bih optuženika proglasio krivim, nisam siguran što bih radio, vjerojatno bih optuženog proglasio nevinim i optuženika bih smatrao nevinim. Podaci dobiveni istraživanjem pokazuju kako je njih 46 % očekivalo da će u svakom kaznenom predmetu vidjeti neku vrstu znanstvenih dokaza, 22 % očekivalo je da će vidjeti DNK u svakom kaznenom predmetu, 36 % očekivalo je da će vidjeti otiske prstiju u svakom slučaju, 32 % je očekivalo da će vidjeti laboratorijske dokaze o balističkom ili drugom vatrenom oružju u svakom slučaju. Također, istraživanje je pokazalo kako je veći broj ispitanih očekivao DNK dokaze u slučajevima poput ubojstva i pokušaja ubojstva (46 %) i silovanja (73 %) nego u drugim vrstama kaznenih djela. Veći broj ispitanih je naglasio kako očekuje dokaze o otiscima prstiju u slučajevima razbojništva i provala (71 %), bilo kojem slučaju krađe (59 %) te kod zločina u kojima je korišteno oružje (66 %).

Prema Stinsonu, Patryju i Smithu (12) policajci i forenzički stručnjaci vjeruju kako CSI efekt postoji. Primjerice 92 % policajaca smatra kako je CSI efekt barem na neki način utjecao na stvaranje slike o policijskim službenicima, a većina forenzičkih stručnjaka je izjavila kako moraju objašnjavati građanima kako u praksi stvarno izgleda forenzička istraga u odnosu na ono što im se prikazuje u serijama i filmovima.

U istraživanju u okrugu Maricop (14) navedeno je kako je: 38 % odvjetnika izvijestilo da je izgubilo slučaj zbog CSI efekta, 45 % odvjetnika tvrdi kako su se porotnici previše oslanjali na znanstvene dokaze prilikom donošenja svojih odluka koji nisu stvarni u svakodnevnom životu zbog CSI serija i filmova, te je 72 % odvjetnika izjavilo kako su

porotnici koji su bili CSI fanovi utjecali na ostale porotnike prilikom donošenja svoje odluke. Schweitzer i Saks proveli su lažno ispitivanje koje je sadržavalo dokaze o kosi. U istraživanju je sudjelovalo 48 studenata, a pitanja koja su im postavljena odnosila su se na percipiranje dokaza kao i navike gledanja kriminalističkih TV serija. Zaključak do kojega su došli je taj da su osobe koje gledaju više kriminalističkih serija, u pravilu, bile više skeptične prema dokazima koji sadrže dlake, ali su isto tako imali više povjerenja u presude koje su donesene na temelju tih dokaza(15).

Također, Stinson, Patry i Smith (16) navode kako prema prethodno provedenim istraživanjima CSI efekt postoji, ali isto tako smatraju kako je potrebno provesti daljnja istraživanja kako bi se taj efekt mogao bolje razumjeti i kako bi se moglo točno utvrditi u kojoj on mjeri utječe na osobe zaposlene u pravosudnom sustavu.

1.3. Prikaz forenzike u CSI serijama i forenzika u stvarnom životu

Brojni forenzički programi koji se emitiraju na televiziji dovode do stvaranja pogrešne percepcije forenzičke znanosti u javnosti te se na taj način stvorila kriva slika o mogućnostima i dosezima forenzike (17). Također, Fisher navodi kako u odnosu na korištenje tehnika koje postoje, stvarne scene kriminala sadrže daleko manje dokaza nego li izmišljen zločin u forenzičkom serijalu (19).

Ward (17) je nabrojio razlike između CSI televizijskih serija i forenzike u stvarnom životu ovako:

CSI televizijske serije:

- jedna osoba radi pomalo od svega (istražuje, ispituje, prikuplja dokaze, uhićuje ljude, analizira dokaze)
- analiza tragova je obrađena skoro u minuti
- rezultati su uvijek točni i definitivni
- nema papirologije tj. popunjavanja policijske dokumentacije i raznih izvješća
- forenzičar obrađuje svako mjesto zločina
- forenzičari voze najnovija vozila i koriste najmoderniju tehnologiju pri istrazi
- CSI forenzičari su mahom svi zgodni i ugodni oku te uvijek lijepo odjeveni u brendiranu odjeću

- CSI forezičari uglavnom imaju diplome iz kemije, biologije ili nekih drugih znanosti

Forenzika u stvarnom životu:

- policija izlazi na mjesto zločina, uhićuje i ispituje kriminalce
- forezičar analizira tragove u laboratoriju
- analiza može potrajati satima, danima, tjednima, a nekad i mjesecima
- rezultati analize zahtijevaju interpretaciju forezičara
- jako je puno papirologije i raznih izvješća koje je obavezno potrebno napisati o svakom slučaju koji se obrađuje
- forezičar rijetko izlazi na mjesto zločina
- većinu laboratorija financira država, a često su budžeti za opremu laboratorija nedovoljni da bi se kupila najnovija oprema
- odjeća je prilagođena radnom mjestu u laboratoriju ili odlasku u sudnicu na svjedočenje
- diplome iz područja kemije, biologije ili fizike obično su preduvjet za dobivanje mogućnosti nastavka školovanja za zanimanje forezičara te rada u laboratorijima.

Prema Wardu (13) jedan od možda najnegativnijih aspekata CSI serijala je znanje koje potencijalni kriminalci dobivaju gledajući kriminalističke serijale, te se postavlja pitanje čine li CSI serijali kriminalce pametnijima. Također, još jedan od negativnih aspekata CSI efekta svakako je i znanje koje potencijalni počinitelji kaznenih djela mogu steći gledajući CSI serije te mnogi istraživači postavljaju pitanje čine li upravo te serije počinitelje vještijima.

2. CILJEVI I HIPOTEZE

2.1. Ciljevi

Broj radova koji se bave istraživanjem tematike CSI efekta je poprilično malen. Istraživanja i radovi koji su objavljeni većinom se bave istraživanjem CSI efekta u američkom pravosudnom sustavu, dok je broj provedenih istraživanja u Europi značajno manji. U Hrvatskoj se do sada nitko nije bavio istraživanjem navedene tematike te je ovo prvi rad takve vrste. Dosadašnja istraživanja, provedena u svijetu, pokazala su kako CSI efekt zaista postoji, samo je pitanje u kojoj mjeri. U ovom istraživanju željeli su se istražiti stavovi osoba zaposlenih u pravosudnom sustavu. Cilj istraživanja bio je saznati utječu li kriminalističke serije na njih i njihov rad te ako utječu u kojoj mjeri i kroz što se taj utjecaj najviše očituje, također, ispitani su njihovi stavovi o utjecaju takvih serija na ljude i njihova shvaćanja rada pravosudnog sustava Republike Hrvatske.

2.2. Hipoteze

1. Promjene koje su se dogodile u znanosti i tehnologiji utjecale su na način obavljanja njihovog posla.
2. Kriminalističke TV serije utječu na osobe zaposlene u pravosudnom sustavu te na način rada u njihovim slučajevima.
3. Kriminalističke TV serije utječu na to kako sudovi donose svoje odluke.
4. Kriminalističke TV serije utječu na način komunikacije s javnošću.
5. Kriminalističke TV serije utječu na to kako javnost percipira rad pravosudnog sustava.
6. Kriminalističke TV serije utječu na stav o dostupnosti dokaza na mjestu događaja, kao i njihovoj dijagnostičkoj vrijednosti.

3. MATERIJALI I METODE

3.1. Materijali

Istraživanje je provedeno s pomoću anketnog upitnika u online obliku. Upitnik je sadržavao dvadeset pitanja od čega su četiri bila opća demografska o spolu, dobi, zanimanju i zvanju, a ostalih šesnaest pitanja o njihovim stavovima vezanim za utjecaj kriminalističkih serija kako na njih same, tako i na ljude koji su njima izloženi.

Pitanja koja je upitnik sadržavao odnosila su se na utjecaj kriminalističkih serija prilikom obavljanja njihova posla, način komunikacije s javnošću, način provođenja istraga u njihovim predmetima, utjecaj znanosti i tehnologije na način rada te stav o dostupnosti dokaza na mjestu događaja, utjecaj serija na ljude i njihov doživljaj pravnog sustava, utjecaj na žrtve kriminala, rad sudova, kriminalna ponašanja i slično. Odgovori su ocjenjivani prema Likertovoj ljestvici ocjenama od 1-5 pri čemu je jedan označavalo da se ispitanik u potpunosti ne slaže s tvrdnjom, dok pet je označavalo da se ispitanik s tvrdnjom u potpunosti slaže.

3.2. Instrumenti i ispitanici

Anketiranje je provedeno u razdoblju od 01. srpnja 2020. do 31. kolovoza 2020. Anketirane su osobe zaposlene u pravosudnom sustavu Republike Hrvatske, odnosno odvjetnici. Anketa je poslana elektroničkim putem na slučajno odabrane, a javno dostupne e-mail adrese, pronađene na stranicama Hrvatske odvjetničke komore.

”Hrvatska odvjetnička komora je organizacija svih odvjetnika i odvjetničkih vježbenika u Republici Hrvatskoj, osnovana temeljem Zakona o odvjetništvu, a Zakon o odvjetništvu ima utemeljenje u Ustavu RH, pa je samim time u RH odvjetništvo ustavna kategorija. Komora predstavlja odvjetništvo Republike Hrvatske kao cjelinu, te je ujedno i regulator odvjetničke profesije. Obvezatnost udruživanja odvjetnika u Komoru određuje Zakon o odvjetništvu. Važna odrednica Komore je da ista prati i proučava društvene odnose i pojave, a radi zaštite sloboda i prava građana i pravnih osoba” (18).

Nakon provedbe ankete, napravljena je baza podataka sa svim prikupljenim uzorcima koji su nakon toga statistički obrađeni. Statistička značajnost postavljena je na $p < 0,05$.

Anketu je odobrilo Etičko povjerenstvo Sveučilišnog odjela za forenzične znanosti, Sveučilišta u Splitu dana 1.7.2020., ur. br. 2181-227-05-12-20-0003; klasa: 024-04/20-03/.

3. REZULTATI

Anketa je poslana na 850 adresa, a na anketu su odgovorile ukupno 104 osobe (12,24 %). Ukupno su anketirane 104 osobe, od čega je 59 osoba bilo ženskog spola, a 45 osoba muškog spola. Prosječna dob svih anketiranih osoba je 42,1 godina. Prosječna dob anketiranih osoba muškog spola je 41,7 godina, a osoba ženskog spola 41,8 godina.

3.1. Struktura zaposlenih prema zvanju i zanimanju

Svi ispitanici su pravne struke, od čega je njih najveći broj istaknuo kako je po zanimanju odvjetnik ili odvjetnički vježbenik. Što se tiče zvanja, svi su naveli kako su diplomirani pravnici ili magistri prava.

U Tablici 1. su prikazane zbirne ocjene (muškarci, žene i ukupno) izražene u medijanima te razlika između muškaraca i žena.

Tablica 1. Prosječne ocjene ispitanika u anketi.

Pitanje:	Prosječna ocjena			P (M i Ž)
	Žene	Muškarci	Ukupno	
1. Promjene u znanosti tehnologiji promijenile su moj način rada	4,53	4,35	4,45	0,61
2. Kriminalističke TV serije promijenile način provođenja istraga u mojim slučajevima	2,65	2,28	2,49	0,11
3. Kriminalističke TV serije promijenile su način na koji komuniciram s javnošću	2,28	2,28	2,45	0,19
4. Očekivanja javnosti zbog mog zanimanja (ponašanje, istrage itd.) promijenila su se uslijed tih serija	3,31	3,54	3,41	0,16
5. Kriminalističke TV serije utjecale su na žrtve kriminala i njihova očekivanja od policije	3,88	3,80	3,88	0,23
6. Očekivanja javnosti utjecala su na moje ponašanje u slučaju	2,51	2,67	2,59	0,28
7. Kriminalističke TV serije utječu na to kako sudovi donose svoje odluke	1,78	2,06	1,91	0,71
8. Kriminalističke TV serije utječu na kriminalna ponašanja	3,39	3,30	3,35	0,37
9. Kriminalističke TV serije mogu biti korisne tijekom policijske istrage	3,00	2,76	2,89	0,30
10. Kriminalističke TV serije (CSI) pojednostavnjuju načine na koje policija provodi istragu	3,24	3,30	3,27	0,38
11. Kriminalističke TV serije (CSI) pojednostavnjuju način na koji pravni sustav radi	2,81	2,91	2,86	0,25
12. TV serije kao što je CSI ljudima otežavaju shvaćanje hrvatskog pravnog sustava	4,55	4,26	4,42	0,90
13. TV serije kao što je CSI pomažu ljudima	1,36	1,47	1,41	0,16

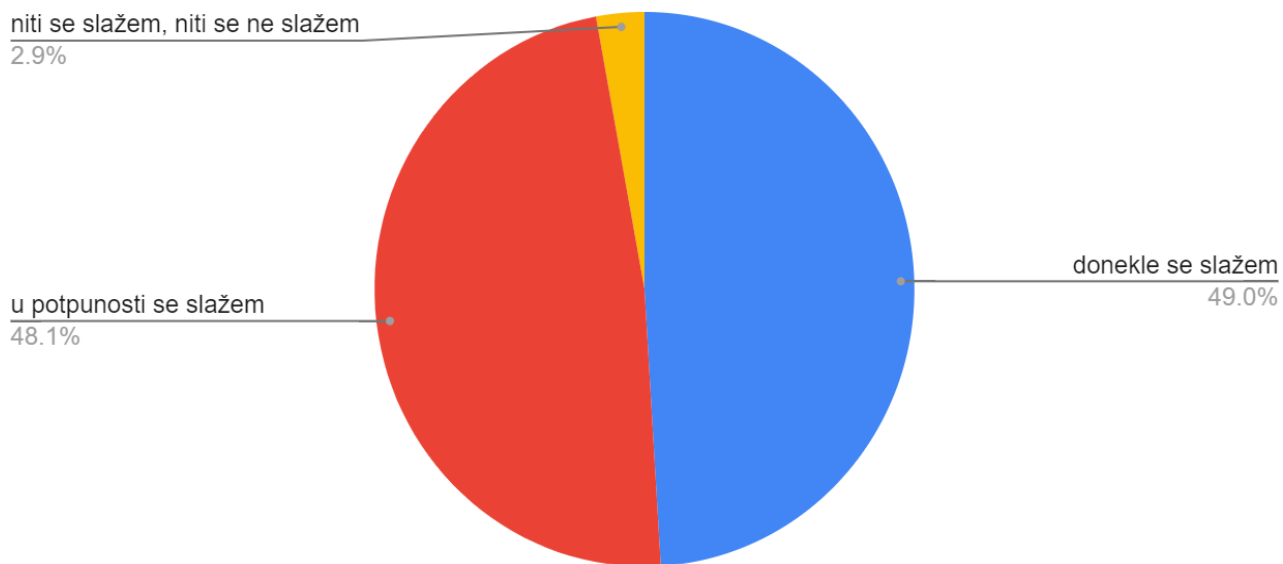
kako bi bolje shvatili hrvatski pravni sustav				
14. Kriminalističke TV serije precizne su u prikazivanje onoga što se događa u sudskim procesima	1,79	1,84	1,82	0,38
15. TV serije kao što je CSI točno prikazuju dostupnost dokaza na mjestu događaja	2,44	2,23	2,36	0,32
16. TV serije kao što je CSI točno prikazuju dijagnostičku vrijednost dokaza na mjestu događaja	2,60	2,63	2,61	0,09

Kako je vidljivo iz Tablice 1. većina ispitanih je na pitanje o tome jesu su li promjene u znanosti i tehnologiji utjecale na njihov način rada odgovorila potvrdno, odnosno u potpunosti se složila. Većina ispitanih smatra kako kriminalističke serije nisu promijenile način na koji provode istragu u svojim slučajevima. Što se tiče tvrdnje da su kriminalističke serije imale utjecaj na način kojim oni komuniciraju s javnošću, većina se složila da nisu utjecale na način komunikacije. Također, može se reći kako se većina ispitanika u odgovoru na pitanje o očekivanjima javnosti slaže kako su se očekivanja javnosti promijenila zbog njihova zanimanja.

U nastavku će biti prikazani pojedinačni odgovori na pitanja iz anketnog upitnika.

Na Grafu 1. Prikazan je odgovor na pitanje jesu li promjene u znanosti i tehnologiji promijenili njihov način rada.

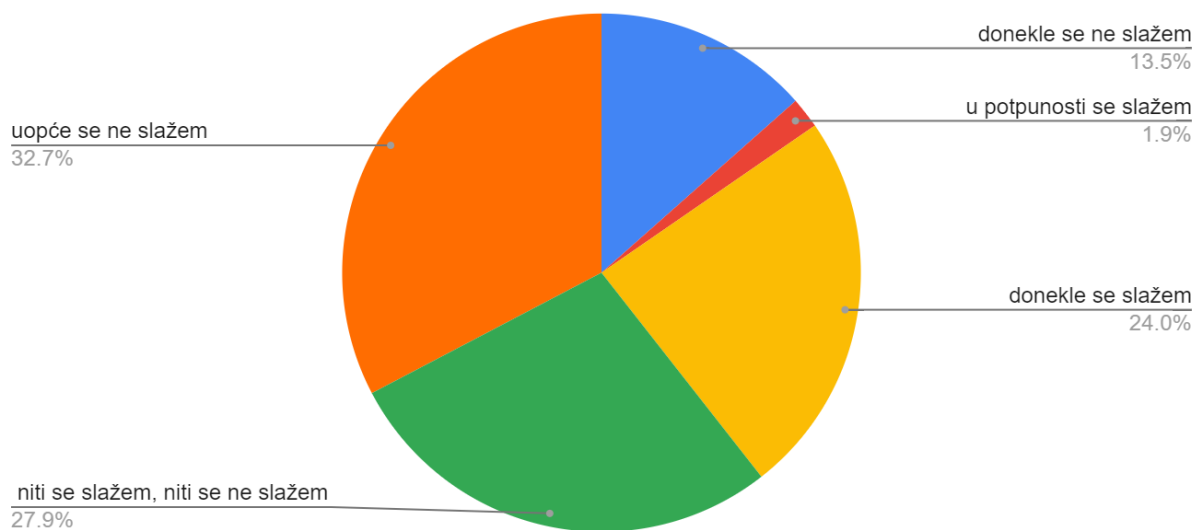
1. Promjene u znanosti i tehnologiji promijenile su moj način rada:

Graf 1. Stavovi o utjecaju znanosti i tehnologije.

Na Grafu 2. prikazani su odgovori na pitanja jesu li kriminalističke serije promijenile način provođenja istraga.

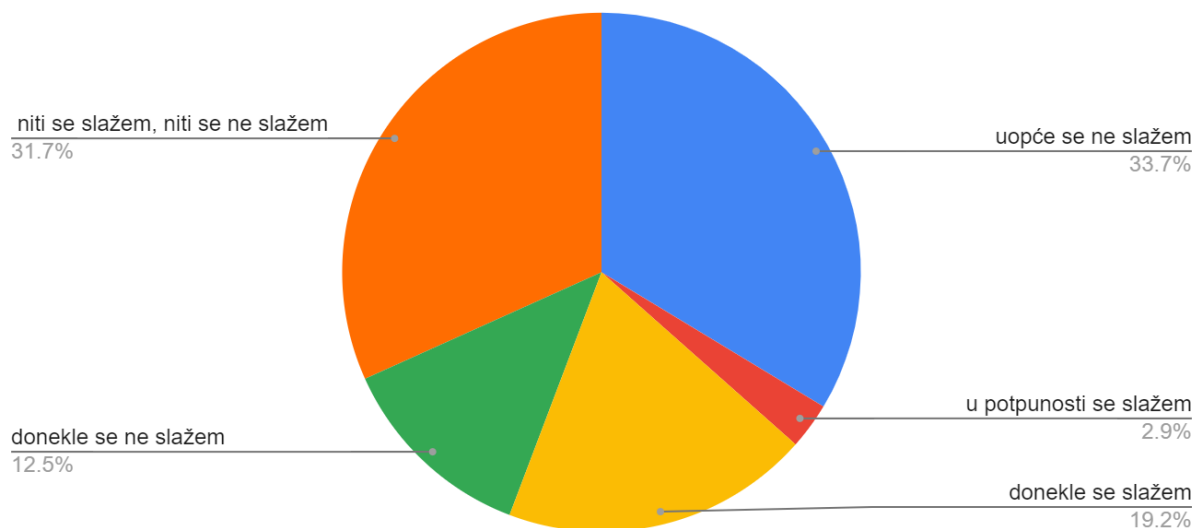
2. Kriminalističke TV serije promijenile način provođenja istraga u mojim slučajevima:

Graf 2. Stavovi o utjecaju serija na način provođenja istrage.

Na Grafu 3. su prikazani odgovori ispitanika o tome jesu li kriminalističke Tv serije promijenile način na koji komuniciraju s javnošću.

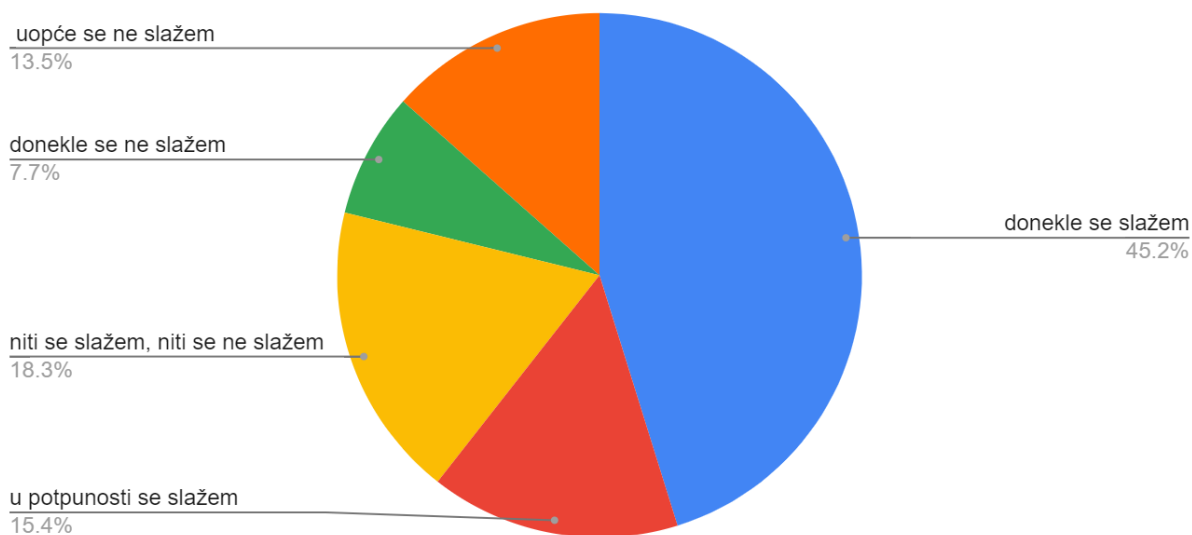
3. Kriminalističke TV serije promijenile su način na koji komuniciram s javnošću:

Graf 3. Stavovi ispitanika o utjecaju serija na način komunikacije s javnošću

Na Grafu 4. prikazani su odgovori o tome jesu li se očekivanja javnosti promijenila uslijed serija.

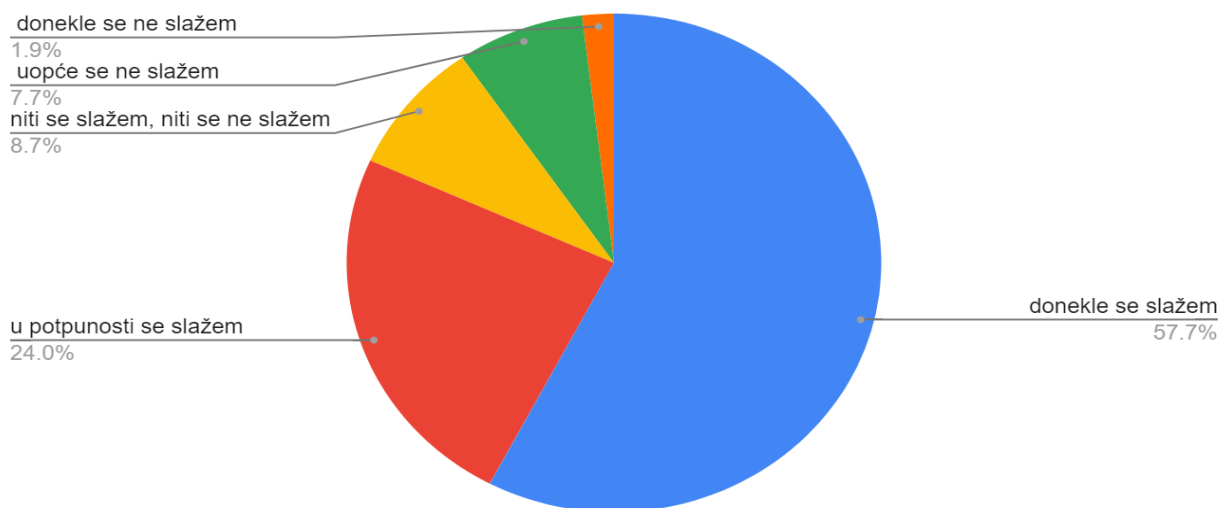
4. Očekivanja javnosti zbog moga zanimanja promijenila su se uslijed tih serija:

Graf 4. Stavovi o promjeni očekivanja javnosti uslijed CSI serija.

Na Grafu 5. prikazani su odgovori na pitanje jesu li kriminalističke serije utjecale na žrtve i njihova očekivanja od policije.

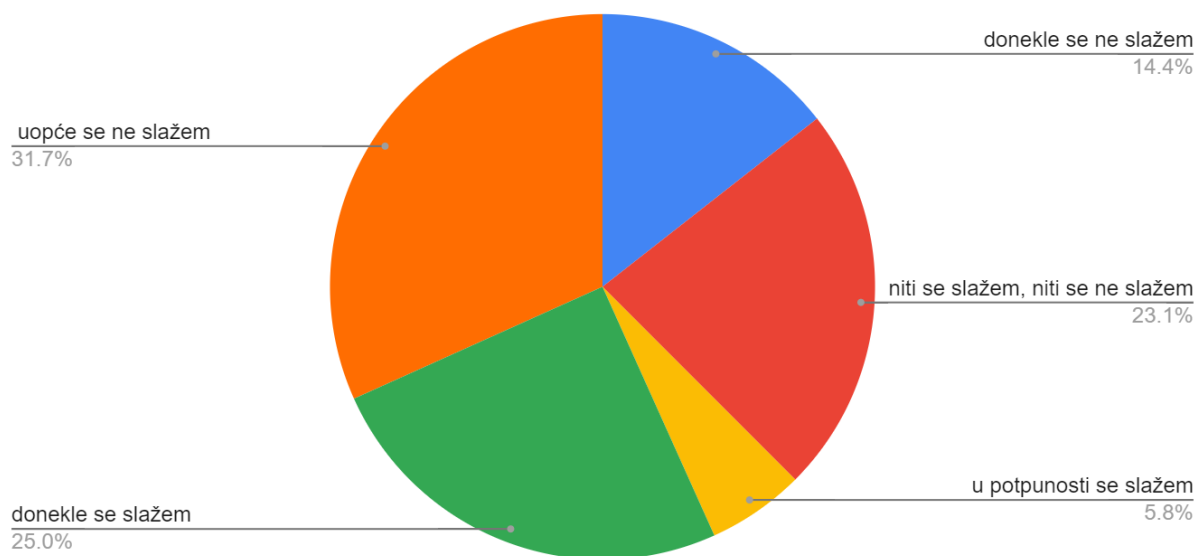
5. Kriminalističke TV serije utjecale su na žrtve kriminala i njihova očekivanja od policije:

Graf 5. Stavovi ispitanika o utjecaju kriminalističkih serija na žrtve kriminala i njihova očekivanja od policije.

Na Grafu 6. prikazani su odgovori na pitanje jesu li očekivanja javnosti utjecala na ponašanje odvjetnika u slučaju.

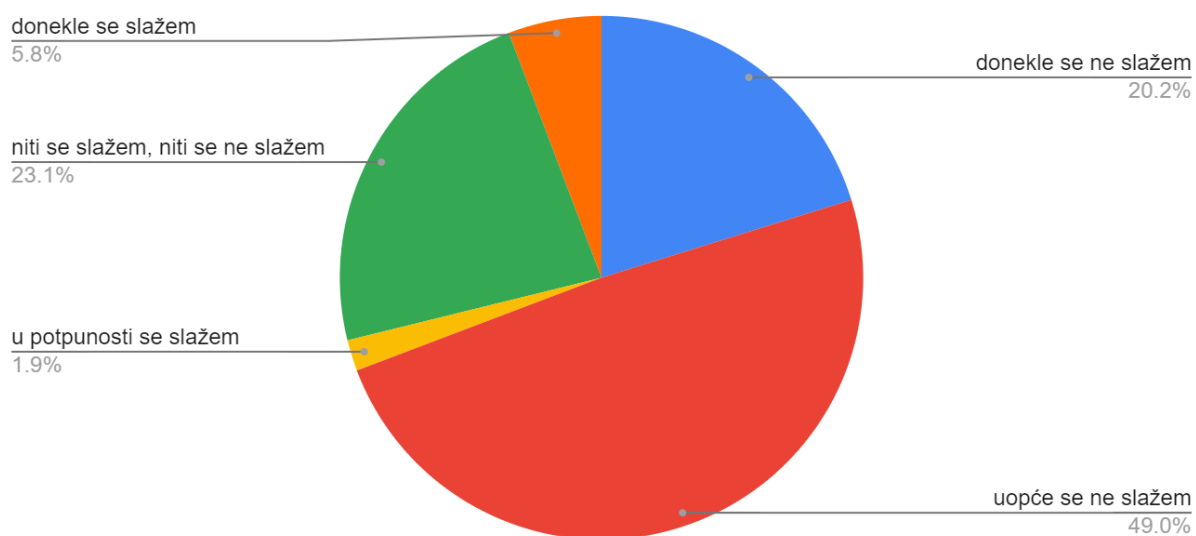
6. Očekivanja javosti utjecala su na moje ponašanje u slučaju:

Graf 6. Stavovi o utjecaju javnost na ponašanje odvjetnika.

Na Grafu 7. prikazani su odgovori na tvrdnju da kriminalističke serije utječu na to kako sudovi donose svoje odluke.

7. Kriminalističke TV serije utječu na to kako sudovi donose svoje odluke:

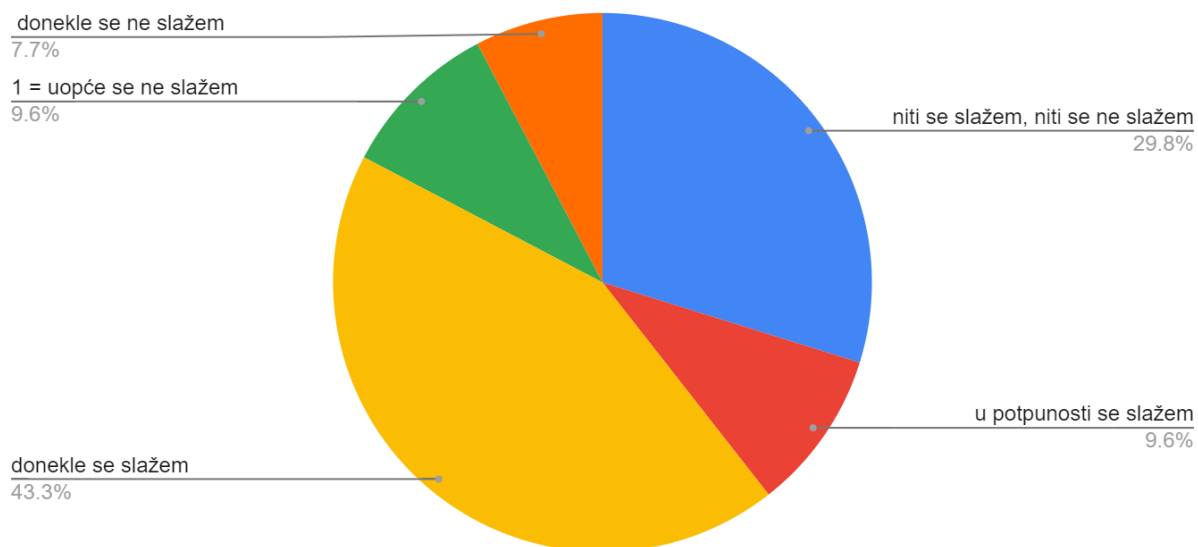

Graf 7. Stavovi ispitanika o utjecaju serija na odluke sudova.

Na Grafu 8. prikazani su odgovori na pitanje utječu li kriminalističke serije na kriminalna ponašanja.

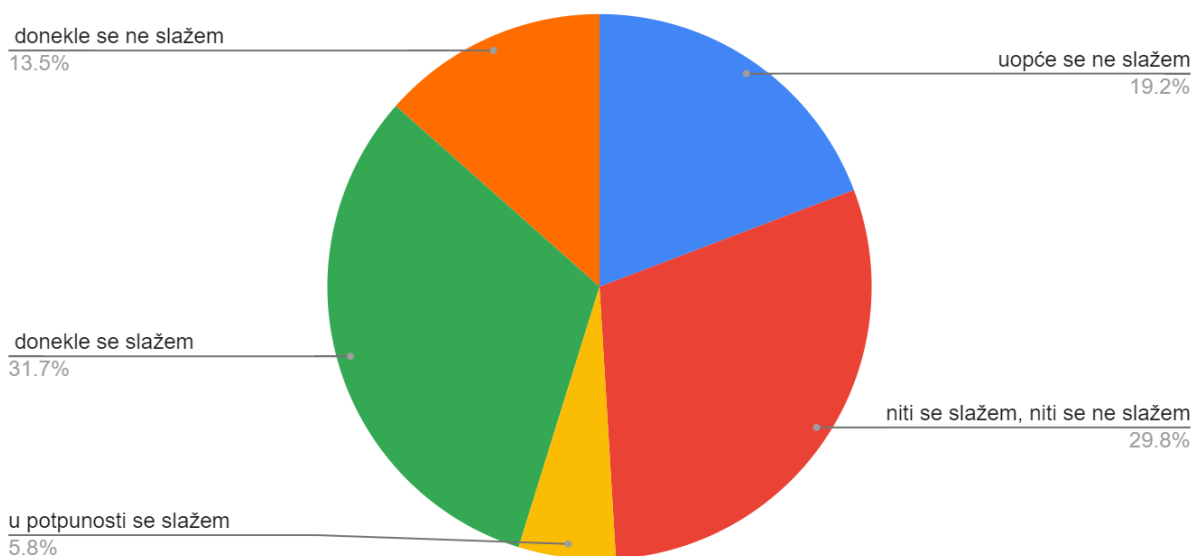
8. Kriminalističke TV serije utječu na kriminalna ponašanja:

Graf 8. Stavovi ispitanika o utjecaju kriminalističkih serija na kriminalna ponašanja.

Na Grafu 9. prikazani su odgovori na pitanja mogu li kriminalističke serije biti korisne tijekom policijske istrage.

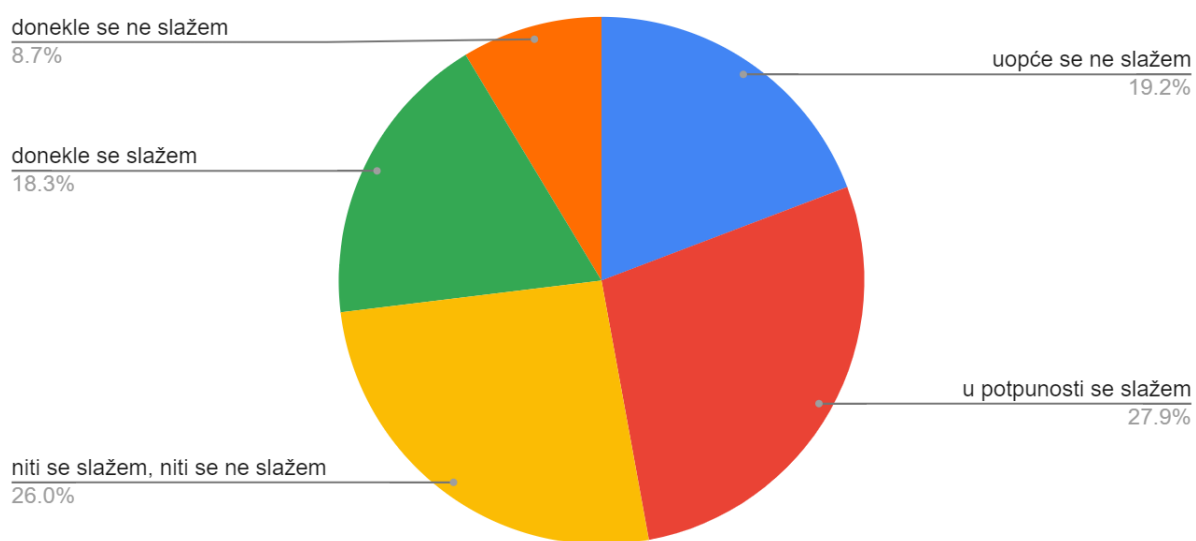
9. Kriminalističke TV serije mogu biti korisne tijekom policijske istrage:

Graf 9. Stavovi ispitanika o značaju kriminalističkih serija prilikom istraga.

Na Grafu 10. prikazani su odgovori na pitanje pojednostavljuju li kriminalističke serije načine na koje policija provodi istragu.

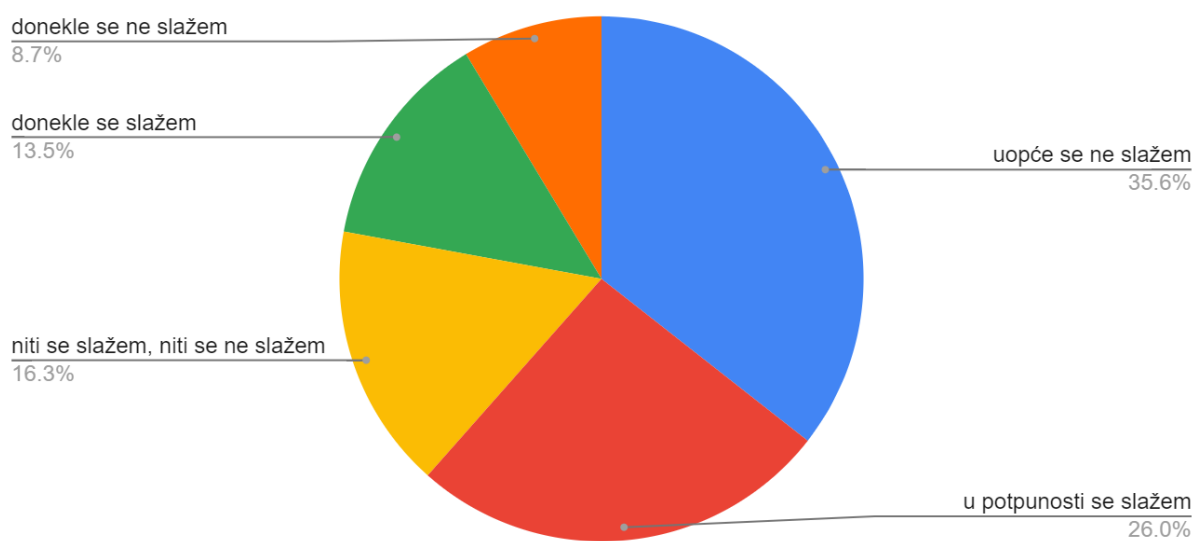
10. Kriminalističke TV serije (CSI) pojednostavljuju načine na koje policija provodi istragu:

Graf 10. Stavovi ispitanika o utjecaju televizijskih serija na provedbu istraga.

Na Grafu 11. prikazani su odgovori ispitanika o tome pojednostavljuju li kriminalističke serije način na koji pravni sustav radi.

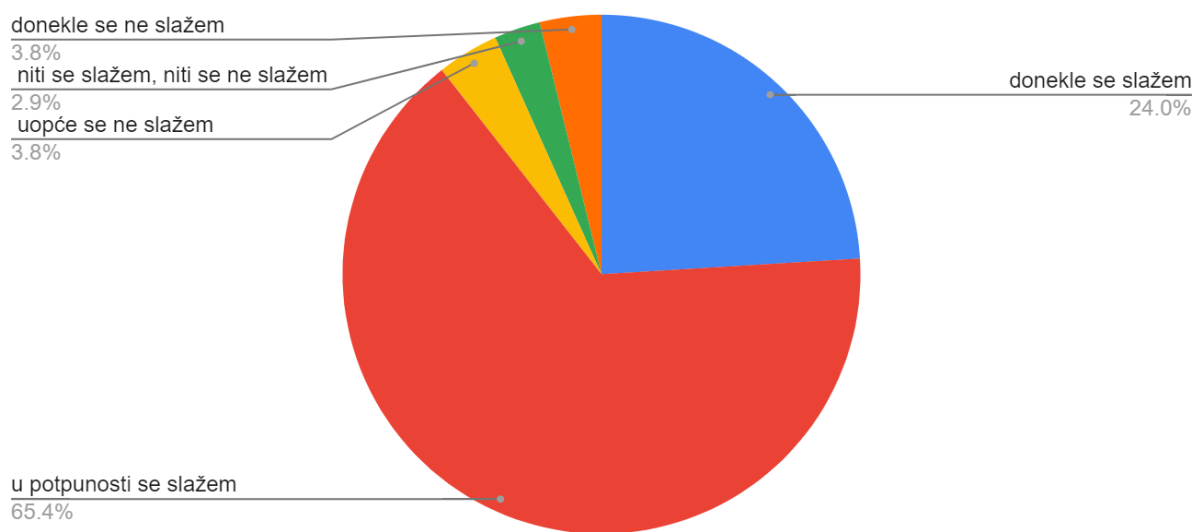
11. Kriminalističke TV serije (CSI) pojednostavljuju način na koji pravni sustav radi:

Graf 11. Stavovi ispitanika o pojednostavljivanju rada pravnoga sustava u kriminalističkim serijama.

Na Grafu 12. prikazani su odgovori na pitanje otežavaju li serije poput CSI-a poznavanje hrvatskog pravosudnog sustava.

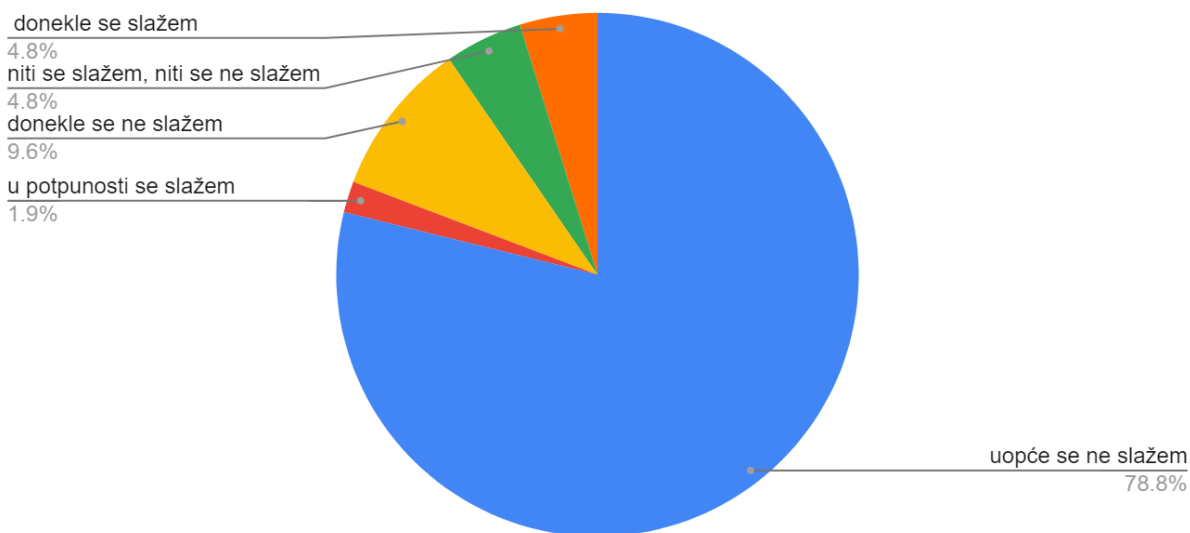
12. TV serije kao što je CSI ljudima otežavaju shvaćanje hrvatskog pravnog sustava:

Graf 12. Stavovi ispitanika o utjecaju CSI-serija na shvaćanje pravnog sustava.

Na Grafu 13. prikazani su odgovori na pitanje pomažu li CSI serije u shvaćanju hrvatskoga pravosudnog sustava.

13. TV serije kao što je CSI pomažu ljudima kako bi bolje shvatili hrvatski pravni sustav:

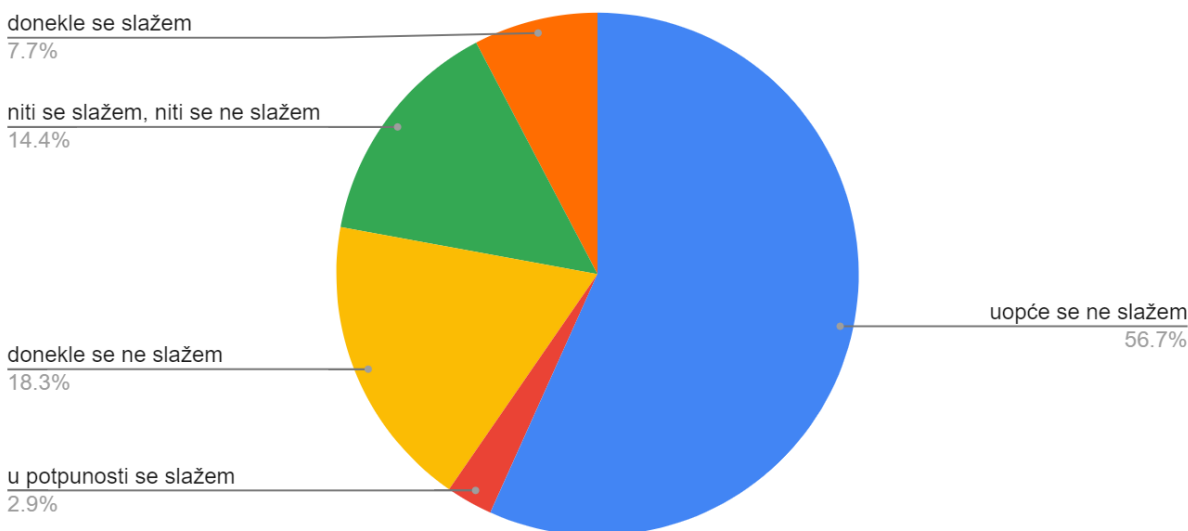
Graf 13. Stavovi ispitanika o utjecaju CSI-serija na shvaćanje hrvatskog pravosudnog sustava.

Na pitanje o tome smatraju li da kriminalističke TV serije pomažu ljudima u shvaćanju hrvatskog pravnog sustava, velika većina ispitanih navela je kako se u potpunosti ne slaže s tom tvrdnjom. To potkrepljuju i izrazito niska ukupna prosječna ocjena od 1,41. Pri tome su osobe ženskog spola navedenu tvrdnju ocijenile prosječnom ocjenom od tek 1,36, a muškog prosječnom ocjenom od 1,47. Ovo je ujedno i najniža ocjena kojom je neko pitanje ocijenjeno, odnosno pitanje na koje najveći broj ispitanih odgovorio tvrdnjom "u potpunosti se ne slažem". O preciznosti kriminalističkih serija o onome što se događa u sudskim procesima dobivena je ukupna prosječna ocjena 1,81 što ukazuje na veliko neslaganje s navedenom tvrdnjom. U odgovoru između osoba muškog i ženskog spola nema statistički značajnije razlike. Osobe ženskog spola su dale prosječnu ocjenu od 1,79, a muškog 1,84.

Dva zadnja pitanja se odnose na dostupnost i preciznost dokaza na mjestu događaja. Većina ispitanika nije se složila da kriminalističke TV serije točno prikazuju dostupnost dokaza na mjestu događaja. Štoviše, većina njih se s tom tvrdnjom ne slaže što u konačnici potvrđuje i ukupna prosječna ocjena 2,35 . Isto tako, većina ispitanih ne slaže niti s navodom da kriminalističke TV serije prikazuju točnu dijagnostičku vrijednost dokaza na mjestu događaja. Ukupna prosječna ocjena je 2,61 od mogućih 5,00 pri čemu nema statistički značajnih razlika u odgovorima između muškaraca i žena.

Na Grafu 14. prikazani su odgovori na pitanje prikazuju li kriminalističke serije precizno sudske procese.

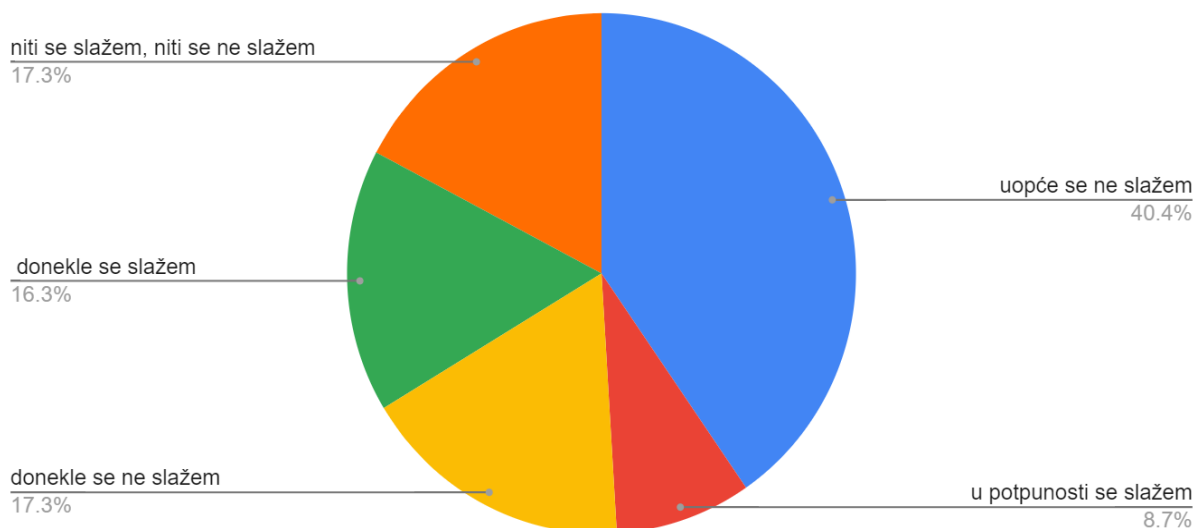
14. Kriminalističke TV serije precizne su u prikazivanju onoga što se događa u sudskim procesima:

Graf 14. Stavovi ispitanika o preciznosti prikaza sudskih procesa u CSI-serijama.

Na Grafu 15. prikazani su odgovori na pitanje pokazuju li CSI serije točno dostupnost dokaza.

15. TV serije kao što je CSI točno prikazuju dostupnost dokaza na mjestu događaja:

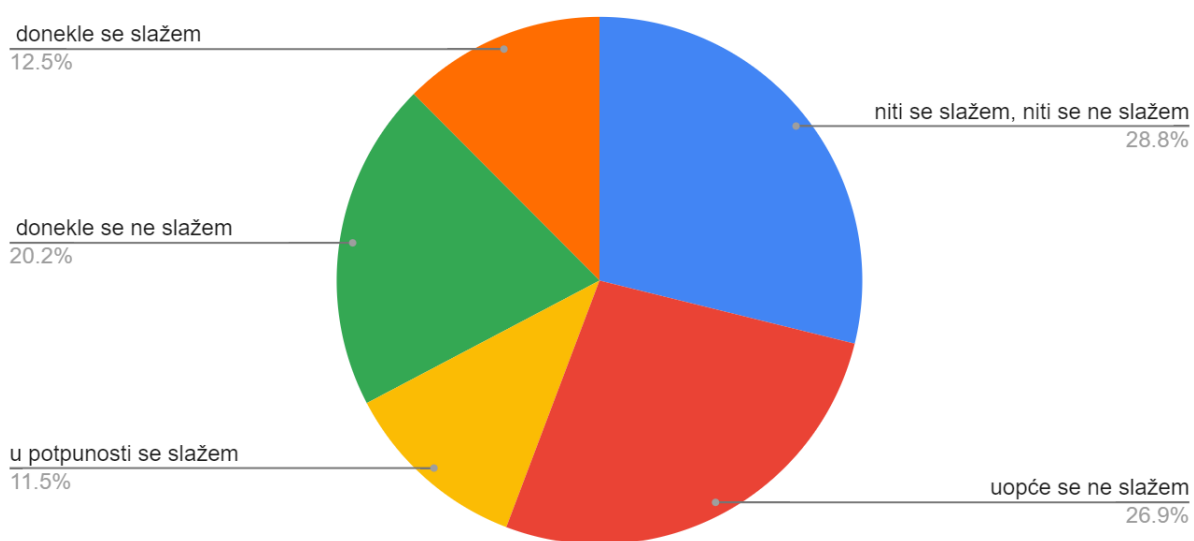

Graf 15. Stavovi ispitanika o tome prikazuju li CSI serije točno dostupnost dokaza na mjestu događaja.

Na Grafu 16. prikazani su odgovori ispitanika o tome prikazuju li CSI serije točno dijagnostičku vrijednost na mjestu događaja.

16. TV serije kao što je CSI točno prikazuju dijagnostičnu vrijednost dokaza na mjestu događaja:

Graf 16. Stavovi ispitanika o prikazu vrijednosti dokaza na mjestu događaja u CSI-serijama.

4. RASPRAVA

Ovim se istraživanjem dobila jasnija slika o utjecaju kriminalističkih TV serija na osobe zaposlene u pravosudnom sustavu Republike Hrvatske, konkretnije odvjetnike i odvjetničke vježbenike. Osim toga, istražili su se i stavovi vezani uz utjecaj tih serija na cjelokupnu javnost, a samim tim i njihova očekivanja od pravosuđa.

Ukupno su anketirane 104 osobe, od čega je 59 osoba bilo ženskog spola, a 45 osoba muškog spola. Uspoređujući odgovore obzirom na spol nisu uočene statistički značajne razlike u odgovorima kod statističke značajnosti postavljene na $p < 0,05$.

Rezultati ovog istraživanja pokazali su kako su promjene i napredovanje znanosti i tehnologije dovele do promjena u načinu rada. Tako se većina poslova napretkom tehnologije može obaviti puno jednostavnije, brže i točnije što rezultira brojnim pogodnostima kao što su uštede vremena, novca, smanjenje potrebnih ljudskih resursa i slično. Većina ispitanika, neovisno o dobi i spolu, složila se kako su promjene u znanosti i tehnologiji promijenile način na koji oni obavljaju svoj posao. Tako je ukupna prosječna ocjena kojom je ovo pitanje ocijenjeno 4,45. Ovo pitanje može ukazati na složenost utjecaja tehnologije jer su odvjetnici ukazali na to da je tehnologija utjecala na njihov posao, ali ne i na način provođenja istraga.

Jedna od hipoteza ovog istraživanja bila je i da kriminalističke TV serije imaju utjecaj na sudove pri donošenju odluka. Rezultati istraživanja pokazali su da osobe zaposlene u pravosudnom sustavu Republike Hrvatske, odnosno odvjetnici i odvjetnički vježbenici, ne smatraju navedenu tvrdnju istinitom, isto potvrđuje i ukupna ocjena koja je poprilično niska. Međutim, da bi se to moglo sa sigurnošću tvrditi trebala bi se provesti daljnja istraživanja u kojima bi se među ostalim ispitali i stavovi sudaca, te napravila analiza presuda.

Također, slijedeć hipoteza bila je da će očekivanja javnosti utjecati na ponašanje osoba koje su zaposlene u pravosudnom sustavu. Rezultati koje smo dobili nisu se podudarali s onim koje smo očekivali. Svakodnevno smo svjedoci da pravosuđe često djeluje pod utjecajem medija, ne nužno na krajnji ishod, ali se slučajevi, na primjer, često ubrzaju pod pritiskom medija. Većina ispitanika nije se složila s navedenom tvrdnjom, pa je tako prosječna ocjena kojom su osobe ženskog spola ocijenile ovo pitanje 2,51 dok su osobe muškog spola navedeno pitanje ocijenile prosječnom ocjenom od 2,67. Možda je kod ovog postavljenog

pitanja, kao i prethodnog (o utjecaju kriminalističkih serija na donošenje sudskih odluka) po srijedi i iznimno negativno shvaćanje bilo koje vrste utjecaja na pravosuđe, te u namjeri da sebi i drugima dokažu neovisnost pravosuđa u RH zaposlenici su navodili kako na njih nitko ne utječe pa tako ni očekivanja javnosti. U ovom slučaju, također, treba uzeti u obzir da su ispitanici ocjenjivali sebe i svoje kolege i da je upitna razina objektivnosti i samokritičnosti prilikom ocjenjivanja te bi rezultati, vjerojatno, bili drugačiji da je anketu ispunjavala osoba koja nije zaposlenik pravosudnih institucija.

Sličan odgovor dobiven je i na pitanje o utjecaju kriminalističkih TV serija na način komunikacije s javnošću. Većina ispitanih se složila kako se način komunikacije s javnošću nije promijenio pod utjecajem takvih serija te je samim tim i ukupna prosječna ocjena prilično niska, odnosno 2,45. Razlog ovakvih rezultata mogao bi se kriti u činjenici da su ispitanici ocjenjivali sami sebe te kolege zaposlene u pravosudnim institucijama Republike Hrvatske te je samom tom činjenicom upitna i razina objektivnosti i samokritičnosti prilikom ocjenjivanja. Kako bi se dobili točniji rezultati, potrebno je provesti sveobuhvatnije istraživanje u kojemu bi osim osoba zaposlenih u pravosudnom sustavu bili obuhvaćeni i drugi stručnjaci koji obavljaju iste ili slične poslove, ali i javnost.

Javnost često zna biti izložena brojnim utjecajima, najčešće medijskim, pa s obzirom na to često stvore "sliku" kako bi nešto trebalo izgledati te uslijed toga dolazi do stvaranja određenih očekivanja o tome na koji način bi ljudi zaposleni u određenim zanimanjima trebali obavljati svoj rad. Na pitanje o utjecaju kriminalističkih serija na javnost i njihova očekivanja većina ispitanika se složila oko odgovora na ovo pitanja, te nema značajnijih odstupanja s obzirom na dob i spol. Ukupna prosječna ocjena kojom je pitanje ocijenjeno je 3,41. Ukupno se 60 % ispitanika složilo da su se očekivanja javnosti promijenila. Isto tako, većina ispitanika složila se kako se utjecaj javnosti, ali i kriminalističkih TV serija često očituje i na same žrtve kriminala koje pod dojmom istih stvaraju percepciju o načinu na koji bi pravosudni sustav trebao raditi i djelovati te očekuju da se isto primjeni i na konkretnom slučaju u stvarnom životu što često nije moguće jer je u potpunosti protivno zakonu koji se primjenjuje u Republici Hrvatskoj. Ukupna prosječna ocjena kojom je ocijenjeno ovo pitanje 3,88.

Već je spomenuto kako kriminalističke TV serije mogu utjecati i na kriminalna ponašanja. Točnije, potencijalni počinitelji kaznenih djela gledajući navedene TV serije mogu steći znanja koja im mogu olakšati počinjenje kaznenih djela. Što se tiče stava ispitanika, odgovori većine ispitanika se podudaraju, pa je tako ukupna prosječna ocjena kojom je

ocijenjeno ovo pitanje 3,35 te se s obzirom na to može zaključiti kako ispitanici smatraju da potencijalni počinitelji kaznenih djela gledajući kriminalističke TV serije mogu steći dovoljno znanja koja bi im mogla pomoći u počinjenju tih istih djela. Više od 50 % ispitanika slaže se s ovom tvrdnjom.

Pitanje o tome smatraju li da kriminalističke TV serije mogu biti korisne tijekom policijske istrage osobe ženskog spola ocijenile su prosječnom ocjenom 2,76 dok su ga osobe muškog spola ocijenile prosječnom ocjenom 3,00. S obzirom na nisku prosječnu ocjenu, a i na temelju prethodno provedenih istraživanja možemo zaključiti kako osobe zadužene za provedbu istraga uglavnom smatraju kako kriminalističke TV serije nisu korisne tijekom provedbe istrage jer javnost gledajući serije stječe percepciju o tome kako bi se policijske istrage trebale provoditi, što uglavnom ne odgovara stvarnosti te se na taj način, isto tako, stvaraju određeni pritisci na osobe zadužene za provedbu istraga, pod utjecajem „iskrivljenje“ stvarnosti.

Može se zaključiti kako je javnost, kroz medije ili na neke druge načine, podosta upoznata s načinom na koji policija radi i obavlja svoje zadatke. Kriminalističke TV serije isto tako prikazuju policiju u obavljanju njihovih poslova, a koliko su takve serije precizne i pojednostavnjuju li način na koji policija obavlja svoje poslove ispitano je upitnikom. Ukupna prosječna ocjena kojom je ocijenjeno ovo pitanje je 3,27 te se s obzirom na to može zaključiti kako se ispitanici niti slažu niti ne slažu s navedenom tvrdnjom. Ovo je ujedno i pitanje koje je dobilo najviše podijeljenih. Također, prethodno provedena istraživanja pokazala su kako kriminalističke TV serije često naglašavaju nepogrešivost policije tijekom provedbe policijskih istraga, što u stvarnosti i nije slučaj jer postoje brojna ograničenja s kojim se istražitelji susreću kao što su manjak ekonomskih i ljudskih resursa te brojni drugi.

Većina se ispitanika ne slaže se s tvrdnjom da kriminalističke TV pojednostavnjuju načine na koji pravni sustav radi. Tako je ukupna prosječna ocjena kojom su ocijenili ovo pitanje 2,86. Također, ispitan je i stav ispitanika o utjecaju kriminalističkih TV serija na način shvaćanja i tumačenja pravnog sustava. To je ispitano kroz dvije tvrdnje, jedna se odnosi na to da kriminalističke TV serije otežavaju shvaćanje hrvatskog pravnog sustava. Gotovo svi ispitanici složili su se s tim navodom, što potvrđuje i visoka prosječna ocjena od 4,42. Druga tvrdnja odnosila se na to da kriminalističke TV serije pomažu ljudima u boljem shvaćanju načina na koji pravni sustav Republike Hrvatske funkcionira te se s tim navodim većina ispitanika nije složila, što potvrđuje ukupna prosječna ocjena koja je jako niska. Kod

ove skupine pitanja trebali bismo uzeti u obzir da je većina kriminalističkih TV serija koje gledamo američke TV produkcije, te se stoga treba naglasiti kako se u Americi primjenjuje anglosaksonski pravni sustav koji je različit od onoga koji primjenjujemo u Hrvatskoj, europsko Kontinentalno pravo. To je ujedno i jedan od mogućih razloga ovakvog stajališta jer je anglosaksonski pravni sustav još veća nepoznanica, kako javnosti, tako i osobama zaduženim za provođenje istraga.

U posljednjem dijelu upitnika ispitanici su pitani o načinu shvaćanja događaja prikazanih u kriminalističkim TV serijama, odnosno smatraju li da TV serije na realan način prikazuju ono što se u sudskim procesima zaista događa te rade li sudovi na način na koji je to u seriji prikazano, je li prikaz dostupnosti dokaza na mjestu događaja u serijama odgovara dostupnosti dokaza u stvarnim slučajevima te prikazuju li TV serije realnu dijagnostičku vrijednost dokaza.

Ispitanici su pitani o njihovom stavu vezanom za točnost i preciznost prikazivanja sudskih postupaka u kriminalističkim serijama. Većina ispitanika se nije složila s tim navodom, odnosno smatraju kako kriminalističke TV serije ne prikazuju na realan način ono što se u sudskim postupcima zapravo događa. Tako je ukupna prosječna ocjena kojom je ovo pitanje bila 1,82, a gotovo 90 % njih odgovorilo je da se djelomično ili u potpunosti slažu da serije ne prikazuju realno sudske procese. Ovakvo stajalište poklapa se i s prethodno provedenim istraživanjima u kojim se navodi da mjesta zločina u stvarnom životu rijetko sadržavaju onu količinu dokaza koja se prikazuje u kriminalističkim TV serijama, dokazi nisu lako dostupni te se ponekad skupljaju i obrađuju danima. Također, treba reći kako kriminalističke TV serije uopće ne prikazuju obavljanje administracije, vjerojatno zbog same zanimljivost serija, a koja oduzima značajan dio vremena svakog istražitelja.

Kada je riječ o načinu prikupljanja i dostupnosti dokaza na mjestu događaja, kriminalističke TV serije često znaju postupke koje se događaju prilikom prikupljanja i obrade dokaza pojednostaviti, procese koji dovode do rješenja nekakve dileme, a koji zahtijevaju puno vremena, znatno ubrzati i prikazati na pojednostavljen način. Također, kriminalističke TV serije često znaju potpuno ignorirati činjenicu da svaki postupak koji se radi zahtjeva i popratni sadržaj u vidu fotografija, ispunjavanja službene dokumentacije i slično. Ispitanici su ovo pitanje ocijenili ukupnom prosječnom ocjenom 2,36. Što se tiče dijagnostičke vrijednosti dokaza pronađenih na mjestu događaja, u većini slučajeva se u kriminalističkim TV serijama dokaznim sredstvima daje veća vrijednost nego što ona u

stvarnosti zapravo je. Ispitanici su na ovo pitanje odgovorili ocjenom 2,61 što znači da se većina ispitanika, neovisno o dobi i spolu, ne slaže s tvrdnjom da CSI serije prikazuju točno dijagnostičku vrijednost dokaza.

Kako je anketa napravljena prema već provedenom istraživanju koje su proveli Stinson, Patry i Smith (7), uspoređeni su rezultati ovoga istraživanja s prethodno objavljenim istraživanjem. U prethodnom istraživanju, ispitanici se nisu složili s tvrdnjom da kriminalističke TV serije utječu na način na koji oni obavljaju svoj posao, što se podudara s rezultatima našeg istraživanja.

Polovica ispitanika je navela kako su kriminalističke TV serije utjecale na način na koji komuniciraju s javnošću, dok u ovome istraživanju to smatra manje od 10 % ispitanika. Gotovo svi ispitanici, odnosno njih 92 % navelo je kako su kriminalističke TV serije utjecale kako na očekivanja javnosti, tako i na same žrtve kriminala, koji su pod utjecajem tih serija imali određena očekivanja od policije, prvenstveno se to odnosilo na vrijeme koje je potrebno za provođenje istraga i rješavanje kaznenih djela. Čak 97 % ispitanika složilo se s tvrdnjom da kriminalističke TV serije utječu na to kako sudovi donose svoje odluke (u našem istraživanju uglavnom se slaže ili se slaže njih 60 %), također, velik broj njih složilo se kako takve serije utječu na kriminalna ponašanja. Što se tiče pitanja o korisnosti kriminalističkih TV serija prilikom provođenja istraga, 89 % ispitanika složilo se da su takve serije bile korisne prilikom policijskog ispitivanja (a u našem istraživanju manje od 10 % ispitanika). Ispitanici, njih čak 97 %, smatraju kako serije pojednostavljuju načine na koje policija provodi svoje istrage, dok je u ovome istraživanju to pitanje jedno od onih na koje ispitanici imaju dosta podijeljeno mišljenje: samo 44,3 % se slaže ili uglavnom slaže s tvrdnjom. Također, svi ispitanici su se složili kako serije pojednostavljuju način na koji pravni sustav radi. 72 % ispitanika složilo se kako kriminalističke TV serije barem donekle točno prikazuju suđenja, dok se u ovome istraživanju 56,7 % ispitanika ne slaže s navedenom tvrdnjom. Što se tiče dostupnosti i dijagnostičke vrijednosti dokaza njih 84 % je navelo kako smatraju da su serije donekle točne u prikazivanju istih, dok se u ovome istraživanju 40,4 % ne slaže s tvrdnjom. Generalno, ispitanici smatraju kako kriminalističke TV serije imaju više negativnog, nego pozitivnog utjecaja.

Osim ovoga istraživanja koje po strukturi pitanja istovjetno našem, provedena su i druga slična istraživanja. Primjerice Mudassar i Rahman (20) u svom istraživanju bavili su se utjecajem kriminalističkih TV serija na ponašanje djece. Oni ističu kako gledatelji jako vole

takvu tematiku te se zbog toga takve serije često prikazuju u udarnim terminima i s obzirom na to nije neuobičajeno da dovedu do negativnog ishoda u ponašanju, pogotovo kod djece koja su u fazi razvoja ponašanja te su sklonija usvajanju negativnih osobina u ponašanju. Navode kako istraživanja medija provedena u zadnjih pet desetljeća svjedoče o potencijalnoj moći medija da utječu na gotovo sve brige koje društvo ima u svezi s mladim ljudima, krenuvši od agresivnog ponašanja, droge, pretilosti, školskog uspjeha, depresije i samoubojstava te zbog toga medije nazivaju faktorom rizika. Zaključno, smatraju kako se medije ne može optužiti kao glavne i odgovorne za takve probleme, ali smatraju kako daju značajan doprinos. Postoji još nekoliko istraživanja koja se bave ovom temom.

Na primjer, Brown i Hamilton (21) na temelju svog istraživanja utvrdili su kako postoje značajne povezanost između djece i gledanja televizije sa kriminalističkim sadržajem. Navode kako je do osamnaeste godine prosječni američki adolescent vidio više od 200 000 kaznenih djela uključujući 40 000 dramatiziranih ubojstava. Kao najveći problem ističu to što se većina nasilja veliča ili smatra opravdanim, a mediji nedovoljno prikazuju stvarne ishode nasilja. Kao potvrdu koliki je zapravo utjecaj medija na kriminalna ponašanja donosimo i rezultate istraživanja Američke akademije za pedijatriju koja je utvrdila da mediji imaju jako velik utjecaj na agresivna i asocijalna ponašanja djece.

U sljedećem istraživanju (22) ispitano je utječu li kriminalističke TV serije prilikom donošenja odluka porotnika. Dobiveni rezultati pružaju određenu potporu hipotezi da suci, branitelji i tužitelji imaju opravdane razloge za zabrinutost, budući da rezultati istraživanja pokazuju sljedeće: porotnici smatraju kako znanstvene metode prikazane u kriminalističkim TV serijama točno prikazuju tehnike koje policijski odjeli i kriminalistički laboratoriji koriste u stvarnim događajima. Problem do kojeg uslijed toga dolazi je da će porotnici vjerojatno osjetiti potrebu za glamuroznijom verzijom forenzičkih dokaza u suđenjima na kojima sudjeluju da bi donijeli osuđujuću presudu.

Arendt (22) u svom istraživanju navodi kako su mediji od samih svojih početaka ostavili tragove u javnosti na više načina i to u takvoj mjeri da su znanstvenici pokazali zabrinutost zbog njihovog učinka na javnost. Morgan & Shanahan (23) u svom istraživanju, također, kao najveću problematiku ističu da javnost jako teško razdvaja društvenu stvarnost koja je prisutna u medijima od stvarnog svijeta. Ističu kako je najveći problem masovnih medija taj da odmah nakon što se neki događaj dogodio prezentiraju priču, međutim, njihovi brzi odgovori nisu uvijek točni, a to se posebno odnosi na prikaz zakona, količinu novca i

vremena koju osobe i tijela zadužena za provođenje istraga imaju na raspolaganju. Zaključuju kako većina javnosti ima pristup različitim vrstama informiranja te se na taj način otvara mogućnost medijima da utječu na velik broj ljudi. Smatraju kako je najsnažnije oružje koje mediji posjeduju to što mogu umanjiti ili pojačati poruku koja se odašilje u javnost, pružajući minimalno ili opsežno pokrivanje priče.

Robbers (24) svojim istraživanjem potvrđuje tezu te navodi kako „popularni mediji ometaju kaznenopravne postupke“, ovaj njegov zaključak temelji se na istraživanju u kojemu je sudjelovalo 290 tužitelja, branitelja i sudaca iz različitih dijelova Amerike. Istraživanje je pokazalo kako je čak 80 % ispitanika izvijestilo kako su sudjelovali bar u jednom slučaju u kojemu su forenzičke televizijske serije utjecale na odluke porote te da je bar 70 % ispitanih smatralo kako su takve odluke posljedica forenzičkih televizijskih emisija.

Vicary i Zaikman (27) proveli su istraživanje o tome postoji li potencijalna veza između gledanja kriminalističkih TV serija i forenzičkog znanja, odnosno mogu li ovakve emisije pomoći pojedincima u stjecanju forenzičkog znanja koje bi im moglo biti relevantno pri počinjenju kaznenih djela. Ispitano je 323 ispitanika, svi su bili studenti preddiplomskog studija. Od ukupnog broja ispitanika 52 % su bile osobe ženskog spola, dok je ukupna prosječna dob bila 19 godina. Ispitanici su pitani o sljedećim temama: koje kriminalističke TV serije najčešće gledaju, te o kojem broju epizoda se radi. Također, pitali su ih o tome koji od načina smatraju najboljim za provaliti u kuću. Rezultati koje su dobili pokazali su kako broj pogledani kriminalističkih TV serija nije utjecao na to koliko su puta ispitanici u svojim odgovorima spomenuli forenzičke dokaze. Međutim, navode kako su pojedinci koji su više bili uključeni u kriminalne TV serije češće spominjali forenzičare, odnosno pitali su hoće li nositi rukavice kako bi izbjegli ostavljanje otisaka prstiju, mogu li nošenjem kape kako bi se izbjeglo ostavljanje dlaka, pitali su također i otiscima stopala. Također su naveli kako bi prije sam pljačke napravili određene radnje koje su uključivale: izviđanje kuće, promatranje navika osoba koje žive u toj kući, iznajmili bi drugi automobil za te svrhe, parkirali bi ga nekoliko ulica dalje, sa sobom bi ponijeli ruksak za stvari koje namjeravaju ponijeti, odjenuli bi crnu odjeću, za sobom ne bi ostavljali nered kako žrtve ne bi odmah primijetile da su opljačkane, unaprijed bi smislili alibi, te sakrili odjeću koju su nosili za vrijeme pljačke. Istraživači navode kako ne smatraju da osobe koje su više izložene kriminalističkim TV serijama imaju više znanja iz forenzike od onih koje ih ne prate ili prate u manjoj mjeri, te se može zaključiti kako takve serije ne mogu previše utjecati potencijalne počinitelje kaznenih djela.

Hayes-Smith i Levett (27) istraživali su skupinu od 104 bivša porotnika kako bi doznali postoji li povezanost između gledanja kriminalističkih TV serija i odluke, odnosno, osude koju je sud donio, a sve na temelju lažnih slučajeva koji su sadržavali različite forenzičke dokaze. Ispitane su navike gledanja televizije općenito, te što se tiče kriminalističkih i forenzičkih TV sadržaja. Ispitanicima su na uvid dobili predmete koji su sadržavali tri vrste forenzičkih dokaza: niske, srednje i visoke. Rezultati koji su dobiveni pokazuju sljedeće: za osobe koje su češće gledale televizijske programe manja je vjerojatnost da će donijeti osuđujuću presudu u slučajevima s niskim razinama forenzičkih dokaza u odnosu na one koji manje gledaju televiziju. Također rezultati pokazuju kako su osobe koje kriminalističke TV serije gledaju svakodnevno bile manje sigurne u svoju odluku u slučaju donošenja osuđujuće presude kad je ista donesena na temelju malo ili nimalo forenzičkih dokaza, a u usporedbi s onima koji su gledali manje takvih televizijskih sadržaja.

Chin (29) je u svom radu napravio analizu više radova čija je glavna tematika bila CSI efekt te njegov utjecaj. On navodi da, ako CSI efekt postoji, on je vjerojatno prilično malen te ga smatra zanemarivim. Isto tako smatra kako sve mjere koje su poduzete protiv CSI efekta zapravo nemaju korist, odnosno samo produžuju učinak.

Stern (30) smatra kako CSI efekt predstavlja značajan izazov kako za akademike, tako i za same sudove i taksonomiste koji se već duže vremena bore klasificirati višestruke hipoteze koje su smještene unutar tog pojma. Naposljetku, de Moares (31) u svojem istraživanju navodi kako je javnost već zamorena forenzičkim dramama, a tu činjenicu potvrđuje i činjenica da je posljednja sezona izvornog CSI-ja privukla gotovo polovicu gledatelja kao prva sezona

U budućim bi istraživanjima trebalo povećati uzorak, s obzirom na to da je ovdje bila riječ o prigodnom uzorku. Također, u ispitivanje bi trebalo uključiti i druge osobe ili službe koje obavljaju iste ili slične poslove kako bi uzorak bio veći, a rezultati pouzdaniji. Daljnji bi se zaključci mogli dobiti i usporednim prikazom anglosaksonskog i europskog pravnog sustava te komparacijom s odgovorima ispitanika.

5. ZAKLJUČAK

- Kriminalističke TV serije nisu promijenile način provođenja istraga, ponašanje odvjetnika i odlučivanje sudova kao ni način na koji odvjetnici komuniciraju s javnošću.
- Očekivanja javnosti dijelom su se promijenila uslijed kriminalističkih serija međutim ona nisu utjecala na ponašanje odvjetnika u slučajevima ni na odlučivanje sudova.
- Kriminalističke serije djelomično su utjecale na kriminalna ponašanja.
- Kriminalističke serije djelomično pojednostavljaju načine na koje policija provodi istrage, a manje pojednostavljaju način na koji pravni sustav radi.
- Kriminalističke serije otežavaju shvaćanje hrvatskoga pravnog sustava i ne prikazuju precizno sudske procese.
- Kriminalističke serije ne prikazuju točno dostupnost i vrijednost tragova (dokaza) na mjestu događaja.

Veliku zahvalnost dugujem svojoj mentorici izv. prof. dr.sc. Željani Bašić na predanom radu, pomoći te razumijevanju tijekom pisanja ovog diplomskog rada.

Hvala i izv. prof. dr.sc. Ivani Kružić koja mi je pomagala prilikom izrade ovog rada svojim idejama i savjetima.

Također, zahvaljujem odvjetnici Zdenki Monterisi te psihologinji Maji Brekalo na nesebičnoj pomoći koja je uvelike olakšala pisanje ovog diplomskog rada.

Za kraj, najveće hvala mojim roditeljima na razumijevanju i podršci tokom studiranja.

6. LITERATURA

1. Podlas K. The CSI Effect: Exposing the Media Myth. *Fordham Intellectual Property, Media and Entertainment Law Journal*. 2005; 16(2):430-435.
2. Nielson, 2021., preuzeto 28.02.21. sa <http://www.nielsen.com/us/en/top10s.html>
3. Byrne P. *Advances in Psychiatric Treatment. Psychiatry and the Media*. 2003; 9:135-143.
4. Kovera MB. The effects of general pretrial publicity on juror decisions. An examination of moderators and mediating mechanisms. *Law and Human Behaviour*. 2002; 26: 43-72.
5. Gerbner G, Gross L, Mogan M, Signorielli N, Shanahan J. *Growing Up with Television: Cultivation Processes*. Bryant J, Zillmann D. (ured.). *Media 36 Effects: Advances in Theory and Research*. London. Lawrance Erlbaum Associates. 2002.
6. Gharaibeh NM. The psychiatrists image in commercially available American movies. *Acta Psychiatrica Scandinavica*. 2005;111:316-319.
7. Baskin DR, Sommers IB. Crime-Show-Viewing Habits and Public Attitudes Toward Forensic Evidence: The "CSI Effect" Revisited. *Justice System Journal*. 2010; 31:1, 97-113.
8. Stinson V, Patry MW, Smith SM. The CSI Effect: Reflections from Police and Forensic Investigators. *The Canadian journal of police and security services*. 2007; 5(3/4):125-133.
9. Aronson, D, Wilson T, Akert R. *Social Psychology*. Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall. 2002.
10. Fiske, ST. Social cognition and social perception. *Annual Review of Psychology* 44. 1993;155-194.
11. Cole SA, Dioso-Villa R. CSI and Its Effects: Media, Juries, and the Burden of Proof 41. *NEW ENG. L. REv*. 435, 435. 2007.
12. Smith SM, Patry MW, Stinson V. But what is the CSI Effect? How crime dramas

influence people's beliefs about forensic evidence. *Canadian Journal of Police and Security Services*. 2006; 5:(3/4), 187-195.

13. Shelton DE, Kim YS, Barak G. A Study of Juror Expectations and Demands Concerning Scientific Evidence. Does the CSI Effect' Exist? *Vanderbilt Journal of Entertainment and Technology Law* 331. 2006.

14. Maricopa County Attorney's Office. *CSI Maricopa County: The CSI Effect and its Real-Life Impact on Justice*. 2005.

15. Schweitzer N, Saks M. The CSI Effect: Popular Fiction About Forensic Science Affects Public Expectations About Real Forensic Science. *Jurimetrics* 347. 2007.

16. Smith SM, Stinson V, Patry MW. Fact of Fiction? The Myth and Reality of the Csi Effect. *Court Review: The Journal of the American Judges Association*. 2011; 47:355.

17. Ward KA. The Repercutions of Inaccurately Portraying Forensic Science in Television Shows.2014.preuzeto(07.09.2020.)sa:https://espace.library.uq.edu.au/data/UQ_135a419/UQ135a419_OA.pdf

18. Hrvatska odvjetnička komora. 2019. preuzeto sa: <http://www.hok-cba.hr/hr/node/3124>

19. Fisher E. *Deconstructing the CSI Effect: Forensic Science and the Media*. Department of Science, Technology and Society, The University of Pennsylvania. 2014.

20. Mussard A, Rahman N. *Effects of TV Crime Shows on Behavioural Development of Children*. School of Multimedia Technology and Communication , University Utara Malaysia 06010 Sintok Kedah, Malaysia. 2017.

21. Brown, E. N. *In Opinion: Will a petition free the Averys of "Making a Murderer"?* 2016.

22. Alldredge J. The "CSI Effect" and Its Potential Impact on Juror Decisions. *Themis: Research Journal of Justice Studies and Forensic Science*. 2015;3

23. Arendt F. Cultivation effects of a newspaper on reality estimates and explicit and implicit attitudes. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*. 2010;22(4): 147-159.
24. Shanahan J. Morgan M. *Television and its viewers: Cultivation theory and research*. New York, NY: Cambridge University Press. 1999.
25. Robbers M. Blinded by science: The social construction of reality of forensic television shows and its effect on criminal jury trials. *Criminal Justice Policy Review*. 2008;19(1):84-102
26. Zaikman Y, Vicary A. *he CSI Effect: An Investigation into the Relationship between Watching Crime Shows and Forensic Knowledge*. *North American Journal of Psychology*. 2017.
27. Hayes-Smith R. M. & Levett L. M. Jury's still out: How television and crime show viewing influences jurors' evaluations of evidence. *Applied Psychology in Criminal Justice*. 2011;7(1):29-46.
29. Chin J, Workewych L. *The CSI Effect*. University of Toronto Faculty of Law; Dentons Canada LLP, Queen's University Faculty of Law. 2016.
30. Stern, S. Detecting Doctrines: The Case Method and the Detective Story. *Yale Journal of Law & the Humanities*. 2011; 23 (2):339-387.
31. de Moraes, L. Full 2014-2015 TV Season Series Rankings: Football and 'Empire' Ruled. preuzeto (26.02.2021.) <http://deadline.com/2015/05/2014-15-full-tv-season-ratings-shows-rankings-1201431167/>.

7. SAŽETAK

Utjecaji i izazovi CSI efekta - hrvatski primjer

U Republici Hrvatskoj utjecaj CSI serija na pravosudni sustav (tzv. CSI efekt) do sada nije istraživan. Cilj ovoga istraživanja bio je ispitati utjecaj CSI efekta na rad odvjetničkog sustava u RH.

U istraživanju je primijenjena online anketa na koji je odgovorilo 104 odvjetnika. Pokazalo se da je sljedeće:

ispitanici smatraju kako kriminalističke TV serije nisu utjecale na način provođenja istraga, njihovo ponašanje, odlučivanje sudova te način na koji oni komuniciraju s javnošću. Smatraju kako su se očekivanja javnosti dijelom promijenila uslijed kriminalističkih TV serija, ali isto tako misle da ona nisu utjecala na njihovo ponašanje kao ni na odlučivanje sudova. Također, smatraju kako su kriminalističke TV serije djelomično utjecale na kriminalna ponašanja te navode kako takve serije, isto tako, djelomično pojednostavnjuju načine na koje policija provodi istrage. Što se tiče načina shvaćanja rada pravosudnog sustava, ispitanici smatraju kako kriminalističke TV serije otežavaju shvaćanje hrvatskog pravnog sustava te ne prikazuju precizno sudske procese. Ispitanici su naveli kako kriminalističke TV serije ne prikazuju točno dostupnost i vrijednost tragova prikupljenih na mjestu događaja.

Možemo zaključiti kako je generalni stav ispitanika da kriminalističke TV serije nemaju utjecaj na njih same kao niti sudove, ali smatraju kako takve serije ipak ostavljaju trag na javnosti koja pod utjecajem istih stvari pogrešnu percepciju o načinu rada i funkcioniranju pravnog sustava.

KLJUČNE RIJEČI: kriminalističke tv serije, odvjetnici, sudovi, istraga, pravni sustav

8. SUMMARY

The effects and challenges of the CSI effect – Croatian example

In the Republic of Croatia, the impact of the CSI series on the judicial system (so-called CSI effect) has not been investigated so far. This study aim was to examine the impact of the CSI effect on the operation of the legal system in the Republic of Croatia.

We conducted an online survey in a research to which 104 lawyers responded. It turned out to be the following:

respondents felt that crime TV series did not influence the way it conducted investigations, their behavior, court decisions, and the way they communicated with the public. They feel that public expectations have changed in part because of crime TV series, but they also think they have not influenced their behavior or the decision, brought by the court. They also believe that crime TV series have partly influenced criminal behavior and they state that such series also partially simplify how the police conduct investigations. Regarding the way of understanding the work of the judicial system, the respondents believe that crime TV series makes it difficult to understand the Croatian legal system and do not accurately depict court proceedings. Respondents stated that crime TV series do not accurately show the availability and value of clues collected at the scene.

We can conclude that the general attitude of the respondents is that crime TV series do not influence themselves or the courts, but they believe that such series still leaves a mark on the public which under their influence creates a misperception about the way the legal system works and functions.

KEY WORDS: crime tv series, lawyers, courts, investigation, legal system

9. ŽIVOTOPIS

Ime i prezime: Dolores Štefanac

Mjesto rođenja: Nova Gradiška, Republika Hrvatska

Datum rođenja: 25.09.1993.

Državljanstvo: hrvatsko

Adresa: Ilica 145, 10000 Zagreb

E-mail adresa: dstefanac25@gmail.com

Mobitel: (+385) 957574758

Obrazovanje:

2001.-2009. Osnovna škola Ivan Goran Kovačić, Staro Petrovo Selo

2009.-2013. Srednja škola Matija Antun Reljković, Slavonski Brod

2013.-2017. Upravni studij, Veleučilište u Požegi

2018.-2021. Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

10. IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

SVEUČILIŠTE U SPLITU

Sveučilišni odjel za forenzične znanosti

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Dolores Štefanac**, izjavljujem da je moj diplomski rad pod naslovom „**Utjecaji i izazovi CSI efekta – hrvatski primjer**“ rezultat mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Nijedan dio ovoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan bez citiranja i ne krši ičija autorska prava. Izjavljujem da nijedan dio ovoga rada nije iskorišten u ijednom drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mogega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Split, _____

Potpis studenta/studentice: _____